

Käsittepohtiskelua työllisyysasteesta hoiva- suhteen kautta työn verotukseen

Pekka Parkkinen

Tutkimuspäällikkö

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Viime vuoden syyskuussa silloinen pääministeri *Paavo Lipponen* asetti valtiosihteeri *Raimo Sailaksen* puheenjohtolla työryhmän, jonka ”tehtävänä oli 31.3.2003 mennessä esittää talous- ja työvoimapolitiittiset linjaukset, joiden turvin Suomen työllisyysaste voidaan nostaa 75 prosenttiin sekä laskea työttömyysaste alle viiteen prosenttiin”. (Valtioneuvoston kanslia 2003).

Työryhmä laati ansiokkaan raportin, vaikka toimeksianto oli työllisyysasteen takia turhan tiukasti määritelty. Työllisyysasteellahan tarkoitetaan työkäisten eli 15–64-vuotiaiden työllisten lukumäärän suhdetta koko samankäistä väestöä kohti. Juuri tästä syystä toimeksiantoaan täsmälleen seuraten työryhmä ei käsitellyt eläkeikäisten työssäkäyntiä.

Työvoimatutkimuksen (Tilastokeskus 2003) mukaan työlliseen työvoimaan kuului viime vuonna 18 200 eläkeikäistä eli 65 vuotta täyttänyttä. Jos tämänikäisten työllisyysasteet eivät lainkaan muuttuisi, olisi suurten ikäluokkien ansiosta ensi vuosikymmenen lopulla eläkeikäisiä työssä jo 30 000 henkeä. Mikäli tuohon

mennessä 65 vuotta täyttäneiden työllisyysasteet palautuisivat ennen lamaa vallinneelle tasolle, niin tuolloin työllisessä työvoimassa olisi yhteensä yli 40 000 eläkeikäistä.

Ansiotyössä saattaa olla joskus vieläkin enemmän 65 vuotta täyttäneitä. Pidentyvän elinajan ansiosta eläkeikäisten työkuunto kohenee ja parantuvan koulutuksen ansiosta heistä yhä useampi on sellaisessa työssä, jota jaksaa jatkaa vielä 65 vuotta täytettyäänkin. Työkäisen väestön supistuessa eläkeikäisille on joskus tarjolla huomattavasti nykyistä enemmän mielenkiintoista työtä. Uudessa työeläkejärjestelmässäkin kansalaisia kovasti kannustetaan jatkamaan ansiotyössä aina 68-vuotiaaksi saakka.

Työllisyysasteen sijasta tavoitteeksi sopii paremmin työllisyysuhde, jolla tarkoitetaan kaikkien työllisten lukumäärän suhdetta työkäisten lukumäärään. Näin työllisyysuhde on eläkeikäisten työssäkäynnin verran helpompi toteuttaa kuin yhtä korkea työllisyysaste.

Ei työllisyysuhdekaan ole mikään ihanteellinen työllisyystavoite. Myös tämän tavoitteen

saavuttaminen on sitä helpompaa, mitä enemmän työikäinen väestö painottuu parhaassa työiässä oleviin. Tästä syystä myös 75 prosentin työllisyysuhteen saavuttaminen hankaloituu lähivuosina, sillä suurten ikäluokkien vanhetessa parhaassa työiässä oleva väki vähenee ja lähellä eläkeikää oleva väki runsastuu. Kun parhaassa työiässä olevista asukkaistamme oli viime vuonna 85 prosenttia töissä, 55–64-vuotiaista alle puolet jatkoi ansiotyössä (Tilastokeskus 2003).

Työllisyysastetta ja työllisyysuhtetakin selkeämpi tavoite on pelkästään työllisten lukumäärä. Jos neljän vuoden kuluttua työssä olevaa väkeä on satatuhatta nykyistä enemmän, on pääministeri *Anneli Jäätteenmäen* hallitusohjelma näiltä osin toteutunut.

Samaissa hallitusohjelmassa on maahanmuuttopolitiikkaa koskevassa osiossa kappale, jossa todetaan: ”Hallitus varautuu maahanmuuttopolitiikan ja kotouttamistoimien kehittämiseen. Suomen väestökehitys johtaa jo kuluva vuosikymmenen aikana väestön ikääntymisestä ja työvoiman tulovirran pienenemisestä johtuen kokonaan uuteen tilanteeseen. Huoltosuhteen edellyttäessä hallitus edistää työperusteista maahanmuuttopolitiikkaa. Tämä edellyttää laajaa yhteistyötä ja sitoutumista valtiollan, kuntien, elinkeinoelämän ja työelämän osapuolten sekä kansalaisjärjestöjen välillä.”

Mitäköhän tässä kappaleessa ymmärretään huoltosuhteella? Väestötieteilijät mittaavat väestöllisellä huoltosuhteella väestön ikärakenteen hyvyttä. He määrittelevät huoltosuhteen lasten ja eläkeikäisten lukumäärän suhteeksi työikäisen väestön lukumäärään, jolloin työikäisillä tarkoitetaan perinteisesti 15–64-vuotiaita tai viime aikoina yhä yleisemmin 20–64-vuotiaita.

Sosiaalialan asiantuntijat ja taloustieteilijät-

kin tarkoittavat taloudellisella huoltosuhteella muun kuin työllisen väestön lukumäärää työllisten lukumäärään verrattuna. Koska pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa jotakin sosiaali- etua saa melkein jokainen sellainen kansalainen, joka ei ole työssä, kuvaa taloudellinen huoltosuhte sosiaaliturvan kansantaloudellista taakkaa.

Ei ole aivan selvää, tarkoittaako hallitusohjelman huoltosuhte väestöllistä huoltosuhtetta vaiko taloudellista huoltosuhtetta. Nämä käsitteet sekoitetaan hämmästyttävän useasti. Juuri tästä syystä sosiaali- ja terveystministeriö on alkanut kutsua taloudellista huoltosuhtetta elatussuhteeksi, mikä kuvaa erinomaisesti tätä käsitettä.

Vaikka elatussuhteella voi olla huono kaiku, ei kannata kuitenkaan jatkaa huoltosuhteen käyttöä kahdessa eri merkityksessä. On todella vaikeaa uskoa, että koti-isää tai eläkeläismummoa loukkaisi enemmän elatussuhteen kuin huoltosuhteen käyttö taloudellisissa analyyseissä.

Yksikäsitteisyys ei ole yksinkertaista yhden- tyvässä maailmassa. Unionin jäsenyyden mukana meilläkin ovat yleistyneet EU:n käyttämät käsitteet, jotka hieman poikkeavat aikaisemmin käytetyistä käsitteistä erityisesti julkisessa taloudessa.

Esimerkiksi julkisyhteisöjen menojen osuus bruttokansantuotteesta oli vuoden 2002 ennakkotilastojen mukaan Suomessa EU-määrittelyllä 49,2 prosenttia (valtiovarainministeriö 2003, sivu 13), mutta OECD-määrittelyllä 47,1 prosenttia (valtiovarainministeriö 2003, sivu 44). Ei liene suureksi haitaksi, vaikka näille hieman eri tavoin lasketuille julkisyhteisöjen menoille keksittäisiin ihan omat nimet.

Suomessa kannetaan sähköstä energiaveroa, sillä veropohjana ovat kilowattitunnit.

Meillä ei kanneta veroa työstä, sillä veropohjana eivät ole työtunnit. Esimerkiksi talkootyö ja kotityö on verotonta, koska niistä ei kartu työtuloa. Reaalimaailmassa veroa kannetaan kyllä työtulosta mutta ei työstä.

Teoriamaailmassa kaikki on yksinkertaista. Siellä vero kohdistuu tarkasti työhön ja muihin tuotantopanoksiin. Mallimaailmassa työn verotuksen keventäminen lisää työn kysyntää ja kansakunnan hyvinvointia. Todellisessa maailmassa työtuloihin kohdistuvan verotuksen muutokset muuttavat tulonjakaumaa ja monta muuta asiaa joskus jopa ennalta arvaamattomasti.

Koska ekonomistien puheita kuuntelevat ja kirjoituksia lukevat joskus muutkin kuin taloustieteilijät, olisi hyvä käyttää oikeita ja yksikäsitteisiä termejä, kun teoriamaailman ilmiötä tulkitaan reaalimaailmassa. Täsmällistä kie-

lenkäyttöä pidetään jopa hyveenä kansalaisyhteiskunnassa. Siellä kansalaiset haluavat vaikuttaa asioihin, eivätkä ihastella verovaroin koulutettujen käyttämiä epäselviä käsitteitä. □

Kirjallisuus

- Pääministeri Anneli Jäätteenmäen hallitusohjelma 17.4.2003 (<http://www.valtioneuvosto.fi/tiedot/pdf/fi/36117.pdf>).
- Tilastokeskus (2003): Työvoimatilasto 2002 vuosikatsaus, ennakkotietoja. Työmarkkinat 2003:3. Helsinki.
- Valtioneuvoston kanslia (2003): Työllisyystyöryhmän loppuraportti. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2003.
- Valtiovarainministeriö (2003): Taloudellinen katsaus helmikuu 2003. Taloudelliset ja talouspoliittiset katsaukset 1/2003.